

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Κυριακή 21 Φεβρουαρίου 2016

Διδαγμένο κείμενο:

1. Και ονομάζω μέσον σε σχέση με το πράγμα, αυτό που απέχει εξίσου από καθένα από τα δύο άκρα, το οποίο είναι ένα και το ίδιο για όλους, ενώ (μέσον) σε σχέση με εμάς, αυτό που δεν είναι ούτε πάρα πολύ ούτε πολύ λίγο· και αυτό δεν είναι ένα, ούτε το ίδιο για όλους. Για παράδειγμα, εάν τα δέκα είναι πολλά και τα δύο λίγα, θεωρούν τα έξι μέσο σε σχέση με το πράγμα· γιατί αυτό υπερέχει και υπερέχεται κατά τον ίδιο αριθμό μονάδων· και αυτό είναι μέσον σύμφωνα με τις διδασκαλίες της αριθμητικής. Το μέσον όμως σε σχέση με εμάς δεν πρέπει να το προσδιορίζουμε έτσι· γιατί, αν για κάποιον είναι πολύ το φαγητό των δέκα μνων και λίγο των δύο, ο προπονητής δεν θα ορίσει έξι μερίδες· γιατί και αυτή η ποσότητα ίσως είναι μεγάλη γι' αυτόν που θα την πάρει ή μικρή· δηλαδή για ένα Μίλωνα είναι μικρή, ενώ γι' αυτόν που αρχίζει τις γυμναστικές ασκήσεις, μεγάλη. Το ίδιο ισχύει και στο τρέξιμο και στην πάλη.

2. Το μέσον, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, μπορεί να προσδιοριστεί με βάση δύο κριτήρια: τα αντικειμενικά και τα υποκειμενικά. Η έννοια του μέσου στα πράγματα ορίζεται αντικειμενικά και είναι το ίδιο για όλα. Αντίθετα η έννοια του μέσου στον άνθρωπο δεν ορίζεται με αντικειμενικά κριτήρια. Στην περίπτωση του ανθρώπου δηλαδή δεν είναι μία και μοναδική και ούτε ίδια για όλους. Αυτό το μέσο είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο, τα κοινωνικά πρότυπα κ.τ.λ.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να επισημάνουμε ότι οι όροι «αντικειμενικός» και «υποκειμενικός» δεν υπήρχαν την εποχή του Αριστοτέλη και ήταν δικές του επινοήσεις. Έτσι, βλέπουμε ότι και ο Αριστοτέλης, για να πλησιάσει στον προσδιορισμό των εννοιών αυτών, χρησιμοποίησε τον όρο «κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα» για την έννοια της αντικειμενικότητας και τον όρο «πρὸς ἡμᾶς» για τον όρο της υποκειμενικότητας.

Με το «οὕτω δὴ» ο Αριστοτέλης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι κάθε «ἐπιστήμων», ειδικός τεχνίτης – δεν εννοεί εδώ ο Αριστοτέλης ειδικούς επιστήμονες όπως στα μαθηματικά, γιατί αυτοί ασχολούνται με το αντικειμενικό μέσο και όχι το υποκειμενικό – αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη και επιδιώκει και προτιμά («αἰρεῖται») το μέσον που προσδιορίζεται με υποκειμενικά και όχι με αντικειμενικά κριτήρια. Έτσι, με το ρήμα «αἰρεῖται» φαίνεται πως η μεσότητα είναι επιλογή που εναπόκειται σε μας να την κάνουμε ή όχι και επιβεβαιώνει ότι η ηθική αρετή δεν είναι έμφυτη.

Η αρετή επομένως βρίσκεται στο μέσον, ανάμεσα στα δύο άκρα, την υπερβολή και την έλλειψη και μάλιστα βρίσκεται στο μέσον που προσδιορίζεται με κριτήρια υποκειμενικά («πρὸς ἡμᾶς»). Αποτελεί προϊόν ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου («τοῦθ' αἰρεῖται») και προσδιορίζεται με βάση τη λογική, τον «ὀρθὸν λόγον». Το στοιχείο αυτό προκύπτει από την αναφορά της λέξης «ἐπιστήμων», ο οποίος επιζητά («ζητεῖ») και επιλέγει («αἰρεῖται») τη μεσότητα ακολουθώντας μια λογική διεργασία.

3. Για να αποδείξει ο Αριστοτέλης ότι η αρετή έχει ως στόχο της το μέσον, διατυπώνει τον εξής υποθετικό συλλογισμό:

1^η προκείμενη: αν η τέχνη στοχεύει στο μέσον («Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη ... ἄγουσα τὰ ἔργα») και

2^η προκείμενη: αν η αρετή είναι ακριβέστερη και ανώτερη από την τέχνη («ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστίν»)

Συμπέρασμα: η αρετή έχει ως στόχο της το μέσον («τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική»). Η χρήση υποθετικού συλλογισμού, ο οποίος βασίζεται σε προκείμενες από τις οποίες η μία τουλάχιστον είναι υποθετική πρόταση, προσιδιάζει στο ύφος του επιστημονικού λόγου, γιατί υποδηλώνει μετριοπάθεια, διαλλακτικότητα και έλλειψη δογματισμού. Τη μετριοπάθεια και τη διαλλακτικότητα υποδηλώνει και η χρήση της δυνητικής ευκτικής στο χωρίο «τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική», η οποία δηλώνει αυτό που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν και το μέλλον, δηλαδή το πιθανό και ενδεχόμενο. Ας μην ξεχνάμε εξάλλου ότι ο Αριστοτέλης

έγραψε τα *Ηθικά Νικομάχεια* σε ώριμη πια ηλικία, την οποία χαρακτήριζε η ηρεμία, η ώριμη σκέψη και η έλλειψη δογματισμού.

Μάλιστα στο απόσπασμα «ή δ' ἀρετή ... στοχαστική», συσχετίζει τις έννοιες τέχνη, φύση και αρετή και διαπιστώνει ότι έχουν ένα κοινό γνώρισμα, αλλά και διαφορές. Το κοινό τους γνώρισμα είναι ότι και οι τρεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν μορφές. Η διαφορά τους έγκειται σε τι δίνει μορφή η καθεμιά. Έτσι, λοιπόν η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου και η φύση δημιουργεί κι αυτή τις δικές της μορφές. Παράλληλα, ο φιλόσοφος επιχειρεί να ιεραρχήσει τις τρεις αυτές έννοιες. Έτσι, κατ' αυτόν, η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί κάθε φυσικό ον έχει τάση προς την τελειότητα. Από τη στιγμή δηλαδή που γεννιέται και αυξάνεται, οδηγείται, ανεξάρτητα από τη θέλησή του, στο «τέλος», στην τελειότερη μορφή του. Αντίθετα, τα έργα τέχνης είναι σταθερά και αμετάβλητα και δεν τείνουν πουθενά. Εξάλλου, όπως διαπιστώνει και ο Ασπάσιος, ο σχολιαστής του Αριστοτέλη, «μιμείται γὰρ τέχνη τὴν φύσιν» (= η τέχνη μιμείται τη φύση), γι' αυτό και είναι κατώτερη αυτής. Από την άλλη, η αρετή είναι ανώτερη και από τη φύση και από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο και αποτελεί ύψιστη έκφανση της μεσότητας. Όπως μάλιστα αναφέρει και ο Ασπάσιος, η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί η αρετή είναι μια φυσική ιδιότητα με επιτυχία οδηγημένη στο σκοπό της. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι, για τον Αριστοτέλη, ανώτερη όλων είναι η αρετή, ακολουθεί η φύση και τελευταία στην ιεράρχηση έρχεται η τέχνη.

4. Εισαγωγή: *Ηθικά Νικομάχεια*: «Ἦδη ο Ἡράκλειτος, ... ἢ ὄχι σ' αὐτήν.»

5. α) **ανακωχή**: συνεχεῖ
αμεροληψία: λαβεῖν
καλλιέπεια: λέγω
επιβλητικός: ὑπερβολὴν
απρόβλεπτος: βλέπουσα

β) **ἀλείπτης**: αλοιφή
ἀφελεῖν: διαίρεση
προσθεῖναι: θησαυρός
πάθη: ἀπάθεια
ἔστιν: ουσία

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
**ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ**

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Κυριακή 21 Φεβρουαρίου 2016

Αδίδακτο κείμενο:

A] Ο Βρασίδας, ενώ προσπαθούσε να αποβιβαστεί, αναχαιτίστηκε από τους Αθηναίους και, επειδή δέχτηκε πολλά τραύματα, λιποθύμησε· αφού έπεσε μπροστά στην πλώρη, η ασπίδα του γλίστρησε στη θάλασσα και, όταν αυτή ξεβράστηκε στη στεριά, οι Αθηναίοι την πήραν μετά και τη χρησιμοποίησαν για το τρόπαιο που έστησαν για την απόκρουση της επίθεσης. Οι άλλοι έδειχναν βέβαια προθυμία, όμως δεν μπορούσαν να αποβιβαστούν, γιατί η περιοχή ήταν απόκρημνη και οι Αθηναίοι αντιστέκονταν και καθόλου δεν υποχωρούσαν. Και η τύχη έφερε έτσι τα πράγματα, ώστε από τη μια οι Αθηναίοι να αποκρούουν από τη στεριά, και μάλιστα από τη Λακωνική, εκείνους που έκαναν επίθεση από τη θάλασσα, από την άλλη πάλι οι Λακεδαιμόνιοι να προσπαθούν να κάνουν απόβαση εναντίον των Αθηναίων από τα πλοία και μάλιστα στη δική τους γη, που όμως τότε ήταν εχθρική.

B] τῶν ἀσπίδων	ἀνακόπηθι
τῇ θαλάσῃ	ἐχρῆσθε
τοῖς χωρίοις	πεσεῖν
χαλεπότης	ἀμυνεῖσθαι
αἱ νῆες	ἐπιπλεῖς

Γ] 1. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων= εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του ποιητικού αιτίου στο **ἀνεκόπη**

αὐτῆς= υποκείμενο της γενικής απόλυτης μτχ. **ἐξενεχθείσης**

ἀποβῆναι= απαρέμφατο αναφοράς στο **ἀδύνατοι**

χαλεπότητι= δοτική που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός και δηλώνει την αιτία στο **ἀδύνατοι ἦσαν ἀποβῆναι**

πολεμίαν= κατηγορούμενο στο **τὴν ἑαυτῶν** από την μετοχή **οὔσαν**

2. ἀνελόμενοι= χρονική επιρρηματική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο **οἱ Ἀθηναῖοι: ἐπεὶ / ἐπειδὴ ἀνείλοντο**

τῶν Ἀθηναίων μενόντων= γενική απόλυτη αιτιολογική μτχ. με υποκείμενο της **τῶν Ἀθηναίων: ἐπεὶ / ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι μένοιεν.**